

SOCIABILITAT I IDENTITATS SOCIALS

Tres volums recents, editats per la Universitat Rovira i Virgili, permeten veure l'evolució, en el món acadèmic català i espanyol, dels estudis sobre la sociabilitat, en la petja del concepte encunyat per Maurice Agulhon.

GENÍS BARNOSELL

Es estudiosos de la sociabilitat reconeixen en Maurice Agulhon el pare fundador d'aquesta àrea de treball, una àrea que no es vol, almenys en principi, com una nova història sectorial però que, òbviament, tendeix a reconèixer uns temes i unes metodologies com a més pròpies que altres. En aquest sentit, la sociabilitat vol ser una aproximació a la història de caràcter interdisciplinar que ha de permetre no pas una altra segmentació de la realitat, sinó un millor coneixement d'una història que ha de ser «total» o, almenys d'àmplia perspectiva. Com que aquest procés s'ha portat a terme des d'un elevat eclecticisme, tant pel que fa als temes estudiats com a les maneres de portar a terme aquest estudi, ha estat una àrea amenaçada per una certa sensació de dispersió.

Tres volums recents (l'un, fruit d'un congrés), coordinats des de la Universitat Rovira i Virgili i assenyaladament per Montserrat Duch i Ramon Arnabat, permeten veure l'evolució, a Catalunya i Espanya, del concepte de sociabilitat i la seva aplicació des de les famoses paraules d'Agulhon: la sociabilitat és «l'aptitud dels homes per a relacionar-se en col·lectius més o menys estables, més o menys nombrosos, i en les formes, àmbits i manifestacions de vida col·lectiva que s'hi estructuren».

Hom constata que en aquests estudis s'ha consolidat la distinció entre la sociabilitat formal i la informal. Per sociabilitat formal s'entén aquella que s'institucionalitza en organitzacions estables, amb els seus reglaments, les seves normes d'admissió, sovint amb quotes a pagar periòdicament, els seus espais propis i unes activitats ben establertes. Partits polítics, associacions, sindicats, són habitualment catalogats

dins de la sociabilitat formal. La sociabilitat informal (també anomenada relacional), en canvi, remet a maneres més espontànies i no reglades de relacionar-se els humans, si bé sens dubte es poden trobar graus d'institucionalització més que una distinció tallant entre allò formal i allò informal o no

formal. Com assenyala Montserrat Duch per a l'època contemporània, «les relacions informals s'articulen preferentment al voltant de nivells molt elementals: el marc familiar i veïnal, on la convivència i la proximitat geogràfica susciten la pràctica de vetllades, tertúlies i altres fórmules enquadrades

en àmbits privats, mancats de periodicitat; l'espai físic de relació que conformen carrers, passejos, jardins i places, principals focus de contacte per a una societat cada vegada més abocada al món exterior; les confluències personals per gust i afinitat, que fan de tavernes, bars i cafès temuts competidors dels llocs sacres (parròquies, ermites, cementiris); i les relacions de massa rituals i festives, exercides en llocs públics amb subjecció a un calendari i programa predeterminats (aniversaris, fires, aplecs, carnestoltes, processons). Entreteniments i diversions, en una variada i canviant oferta, completen aquestes pinzellades sobre els eixos bàsics de la sociabilitat no formalitzada». Però si la sociabilitat és sobretot «el sistema de relacions que es teixeix en diversos llocs i les formes i pràctiques que adopta», és clar, com assenyalava Pere Gabriel, que el més important no és tant fer un catàleg de llocs, espais o associacions sinó analitzar «les relacions entre les persones» que s'hi estableixen i també, és clar, perquè aquestes són rellevants per a l'explicació històrica.

Els tres volums apleguen una trentena de textos i una altra trentena de comunicacions presentades al congrés «*Sociabilidades en la historia*», amb la història contemporània com a cronologia fonamental, però que inclou també tres textos d'èpoques anteriors que demostren a bastament que la sociabilitat pot ser aplicada a contextos cronològics ben

diferents. Dintre dels estudis contemporanis, hi trobem una àmplia mostra de temes: l'associacionisme i la sociabilitat política femenina, les societats patriòtiques, el sindicalisme dels boters, la sociabilitat republicana i ca-

Si la sociabilitat és sobretot «el sistema de relacions que es teixeix en diversos llocs i les formes i pràctiques que adopta», el més important és analitzar «les relacions entre les persones» que s'hi estableixen i també perquè aquestes són rellevants per a l'explicació històrica.

talánista, les «*casas del pueblo*», la sociabilitat i els moviments socials agraris, el franquisme, la participació política de la joventut catalana actual, els moviments socials en el postfordisme, els moviments pagesos, la família, la taberna, la sociabilitat urbana popular –tots ells referits a Catalunya i Espanya, amb un parell d'elements comparatius per Europa i l'Argentina.

Uns quants exemples permeten mostrar de manera més aprofundida l'abast actual d'aquests estudis. Les societats patriòtiques van ser associacions de classes mitjanes i de sectors populars, que van organitzar-se en diferents moments entre 1820 i 1854. Jordi Roca les mostra com uns «espais públics, populars i cívics en els quals els ciutadans representaren la sobirania popular o nacional». El seu estudi inclou tant els membres de les societats patriòtiques, com l'espai on aquests es reunien, la legislació i la seva actuació política. Tanmateix, l'element fonamental de l'estudi és el significat simbòlic d'aquesta activitat política, perquè a través d'ella es formà una identitat exaltada que es considerava representativa del conjunt de la ciutadania. En aquest sentit, allò fonamental és, com deia Pere Gabriel, la construcció política simbòlica que es derivava d'un determinat tipus de relacions entre les persones.

Els que es reunien en aquestes assemblees eren sobretot homes, però incloïen també una minoria de dones. La identitat que es construïa era, doncs, essencialment masculina. Cal, tanmateix, aprofundir més en aquesta vessant femenina de la sociabilitat formal radical, com fa Gloria Espigado. Les dones tenien també el seu paper en la construcció nacional i les societats patriòtiques reconeixien aquest paper en un moment que la dona era exclosa del joc polític oficial. La participació, encara que minoritària, de les dones en les activitats de les

CERCLE DEL MUSEU

DOMUS D'AVINYÓ

Carrer Avinyó, 15
Diumenges, de 10 a 14 h
Entrada gratuïta

el Periòdic

ajp.cat

MUHBA

museuhistoria.bcn.cat
facebook.com/barcelonacultura
twitter.com/bcnocultura

Ajuntament de Barcelona

societats patriòtiques feia que les consideressin mares de la pàtria, que li aportaven els seus fills, i contribuïen elles mateixes a la difusió de la causa de la llibertat.

Si l'anàlisi d'aquest tipus de sociabilitat formal mostra un element fonamental de la construcció de les identitats polítiques, l'anàlisi de les famílies feta per Francisco Chacón mostra l'altre extrem de la sociabilitat: un espai de relació no formal que cal estudiar des de la problematització «de la naturalesa de les xarxes socials que relacionen unes persones amb unes altres», i en aquest cas, especialment homes i

La sociabilitat aporta una eina per estudiar les relacions socials dels individus des d'una perspectiva que supera la segmentació temàtica habitual i que permet, per tant, percebre la totalitat d'aquestes relacions, que és l'única manera d'entendre com es construeixen efectivament les identitats socials.

dones. Així, l'anàlisi de la trajectòria que porta de «l'hegemonia dels llinatges» a una rellevància molt major de l'individu al segle XIX contribueix a estudiar no només la redefinició mateixa del concepte de família en aquesta època, sinó l'emergència de l'individu com a actor social i la definició liberal de l'esfera pública i de la privada.

Al mateix temps, l'anàlisi d'un període com pot ser el franquisme (en les aportacions de Montserrat Duch, Ramon Arnabat, Antoni Gavaldà, Mercè Renom i Elena Maza), de la sociabilitat agrària (Antoni Gavaldà), o d'entorns geogràfics diversos (el barri de Sants per Jordi Roca, el Baix Llo-

bregat per Mercè Renom, el Penedès per Ramon Arnabat, les comarques gironines per Rosa Maria Gil, Lleida per Antonieta Jarné i Josep M. Pons, o Reus per Xavier Ferré) mostren la coexistència en un temps o espais concrets d'una multiplicitat de relacions de sociabilitat difícilment reduïbles a unes poques variables.

En definitiva, el que ens plantejgem és què aporta la sociabilitat a l'estudi de la història, més enllà, com deia al principi, del que sembla ser una inevitable sensació de dispersió produïda per la diversitat de temes i l'eclecticisme metodològic. La sociabilitat aporta, en primer lloc, una eina per estudiar les relacions socials dels individus des d'una perspectiva que supera la segmentació temàtica habitual i que permet, per tant, percebre la totalitat d'aquestes relacions, que és l'única manera d'entendre com es construeixen efectivament les identitats socials. Així, podem entendre el casino com un lloc de fer negocis, el futbol com un element de la consciència de classe o de nació, o el sindicat com un espai de l'oci dels sectors masculins de les classes populars. I, com deia, reconstruint la totalitat d'aquestes relacions es comprenen millor les identitats socials i els seus habituals biaixos de gènere o d'edat.

En segon lloc, la sociabilitat ens permet comprendre millor que no hi ha separació tallant entre els diversos àmbits des dels quals les persones es relacionen. I així una taberna d'un barri popular pot ser el lloc on reuneixen treballadors de fàbriques diverses per discutir sobre la feina, lluny de l'escrutini dels patrons, i en determinats moments o sectors productius aquestes trobades poden ser tan útils o més que un sindicat formal per portar a terme les reivindicacions laborals. La tasca que cal fer ara des de la sociabilitat analitzada per historiadors és aprofundir des d'un punt de vista teòric en totes aquestes qüestions. Així, com assenyala Pere Gabriel, almenys pels que hem treballat des de la història social i política «en l'àmbit de la història, l'anàlisi de la sociabilitat té sentit si m'ajuda a entendre de forma més matissada i útil la configuració classista de

la societat i, en especial, l'articulació política, sigui dels mons i grups burgesos, sigui la dels sectors populars. Implica, per tant (i no és poc), una visió àmplia i complexa dels camins a través dels quals pot discórrer la vida política (...) En particular, l'anàlisi de la sociabilitat i els sociabilismes populars hauria de permetre'ns de trencar 'per baix' els estrets límits d'una política massa sovint tancada dins les parets de la història governamental i estatalista». ■

ASSAIG

Xavier FERRÉ TRILL, Montserrat DUCH, Ramon ARNABAT
Sociabilitats a la Catalunya contemporània

Temps i espais en conflicte
Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2015, 576 pp., 25 €

HISTÒRIA

Ramon ARNABAT, Montserrat DUCH, coords.

Historia de la sociabilidad contemporánea
Del asociacionismo a las redes sociales
València: PUV, 2014, 210 pp., 16,50 €

ACTES

Santiago CASTILLO, Montserrat DUCH (coords.)

Sociabilidades en la historia
Actas del VIII Congreso de historia Social de España
Madrid: Catarata, 2015, 240 pp., 17 €